

КАРТОШКАНИНГ ҚАТОР ОРАСИГА ИШЛОВ БЕРИШ УСУЛЛАРИ

1. О.Г.Ахмедов

2. О.Б.Юнусов

1. Қорақалпоғистон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологиялари институти, ассистенти.

2. Андижон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологиялар институти, катта ўқитувчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7812333>

Аннотация: Эрта муддатда экилган картошкага ўсув даврида қатордаги ўсимликлар палаги бир-бирига туташгунича ҳар суғоришдан ёки кучли ёғингарчиликдан сўнг 3-4, Культивация ўсимликларни озиклантирадиган КРН-2,8А, КХО-4 русумли культиваторлар билан бажарилади. Биринчи икки культивация 10-12 см ҳимоя зонаси қолдириб, кейингиларида эса 16-18 см қолдириб ўтказилади.

Калит сўз: Картошка, эртанги, иқлим, Культивация, кун, муддат, намлик, иссиқлик, бегона ўтлар;

Эртаги картошка Ўзбекистон иқлим шароитида кэкилганидан 25-30 кундан сўнг ниҳол ҳосил қилади. Агар у давр мобайнида ишлов берилмаса, қатқалоқ ҳосил бўлади ва ерни бегона ўтлар босади. Кўпчилик бегона ўтлар уруғи картошка экилганидан 4-5 кундан сўнг кўкариб чиқади. Шунинг учун кўкариб чиқган ва кўкариб ер юзига чиқмаган бегона ўтлар йўқотилиши керак.

Экилганидан 5-7 кундан сўнг тупроққа ишлов бериш мақсадга мувофиқ бўлади. Бу даврда 90-98 фоиз унабошлаган, аммо ер юзига ниҳол бўтиб чиқмаган бегона ўтлар йўқотилади. Бегона ўтлар ниҳол ҳосил қилганидан сўнг, кечикиб ишлов берилса, уларни 20 фоизи йўқотилади, аммо бу муддатда улар илдизи тупроқнинг чуқур қатламигача ўсиб олади.

Сеткали бороналар билан ишлайдиган культиваторлар ишлаш даврида экилган тугунакларни ер юзига чиқариб ташлаш миқдори, унинг умумий сонини 0,2 фоизидан ошмаслиги керак.

Акс ҳол юз берса, ишлов бериш – узунлиги 4 см тўмтоқ тишлари бўлган боронани тескари томони билан эгат усти юмшатилади. Сеткали боронани тўғри ишлашини таъминлаш учун у рамкасимон кронштейн ёрдамида ҳаракат йўналишига нисбатан 7-8 қияроқ қилиб ўрнатилади. Бу кейинги қатор тишларни олдингиларига нисбатан 20 см га силжиб ишлашини таъминлайди.

Эрта муддатда экилган картошкага ўсув даврида қатордаги ўсимликлар палаги бир-бирига туташгунича ҳар суғоришдан ёки кучли ёғингарчиликдан сўнг 3-4, ёзда экилганларида эса 4-5 марта культивация қилинади. Культивация ўсимликларни озиклантирадиган КРН-2,8А, КХО-4 русумли культиваторлар билан бажарилади.

Биринчи икки культивация 10-12 см ҳимоя зонаси қолдириб, кейингиларида эса 16-18 см қолдириб ўтказилади. Ўзбекистоннинг суғориб деҳқончилик қилинадиган шароитида картошка қатор орасини культивация қилиш, қурғочил зоналарга нисбатан чуқурроқ ўтказилиб, бунда тупроқнинг 12-16 см қатлами юмшатилади. Айрим ширкат ва фермер хўжаликлари 1-2 марта культивация қилишни —илдиз остига ишлов|| бериш билан алмаштирадilar. Бу КРХ (КРТ-4) культиваторлари пичоқлари (брита) билан жиҳозланган КРН-2,8 Акультиватори ёрдамида ўтказилади.

Механик таркиби енгил ва бегона ўтлардан тоза тупроқларда чопиқ ГФ-2, ГФ-4 маркали пушта ҳосил қилувчи фрезерли механизмлар ёрдамида ўтказилади. Чопиқ қилиш механизми - ағдарма тиши эгатни пастки қисмидан тупроқни юқори қисмига суриб беради ва у билан картошка пояларини паст қисмлари қўмилади.

Иккинчи чопиқни ўтказиш даврида картошка палагини ғилдираклар босиб кетмаслиги учун ғилдираклар олдида палак қайирувчи мослам ўрнатилади. Картошка ўсув даврида ишлов бериш учун фойдаланиладиган машиналарга қуйидаги талаблар қўйилади:

1. Культиваторлар ва чопиқ қиладиган механизмларни ишлаш кенглиги картошка экадиган агрегат кенглигига мос келиши керак.
2. Ишчи қисмлари билан ниҳолларни зарарлаши ва уруғлик тугунакларни тупроқдан чиқариб ташлашига йўл қўймаслик. Бороналар тупроқни бир хил 3-6 см чуқурликда юмшатиши, қатқалоқни майдалаши ва бегона ўтларни йўқотиши лозим. Тупроқ намлиги етарли бўлган ҳолатда борона қилинганидан сўнг кесаклар йириклиги 3-6 см ошмаслиги керак.
3. Ишчи қисмлари билан илдизни пастки қисмини кесилиши, ўсимликни суғурилиши, тупроқ билан қўмилиб қолиши ва ниҳолларни кесилиб кетишига йўл қўймаслик. Чопиқ қиладиган корпус пушта бағрига бир хил 6-8 см қалинликдаги тупроқни ётқизиб поя пастки қисмини қўмиб кетиши билан бирга, пуштанинг ён қисми ва эгат тубини юмшатиш керак.
4. Чопиқ қилиш даврида енгил тупроқларда асоси кенг баландлиги 15 см бўлган бўз тупроқларда- баландлиги 25 см бўлган тор пушталар ҳоисл қилиш билан бирга, шунингдек, пушта асосидан 5-6 см чуқурликда тупроқ юмшатилиши керак.
5. Тупроқ етилган даврида қатор орасига ишлов берадиган трактор шиналари кенглиги 30 см дан кўп бўлмаслиги керак. Акс ҳолда тупроқ структураси бузилиб, кесаклар ҳосил бўлиш натижасида илдиз ўсиши сусаяди ва ҳосилдорликни 30 фоизгача камайишига сабаб бўлади.
6. Ер сатҳига яқин жойлашган илдиз ва тугунакларга зарар етказмалик учун қатор орасига ишлов бериш жуда эҳтиёткорлик билан ва ўз вақтида ўтказилиши керак.
7. Юқорида кўрсатилган талабларга жавоб берадиган картошка қатор орасига ишлов берадиган замонавий қишлоқ хўжалик машиналарини Германиянинг —Амозоне Верке Дрейдер|| —Френц Гримме||, —Ленкен Гривх||, Нидерландиянинг —Румпетад||, —Климакс|| ва бошқа компаниялари ишлаб чиқарадилар.

References:

1. Hunt.D. Farm. Power and Machinery Management, USA, 2016
2. Тошболтаев М. ва бошқалар. —Пахтачилик ва ғаллачилик машиналарини ростлаш ва самарали ишлатиш||. Тошкент, —Фан||, 2012
3. Шоумарова М., Абдиллаев Т. —Қишлоқ хўжалиги машиналари||. Тошкент 2006
4. Маматов Ф.М. —Қишлоқ хўжалиги машиналари||. Тошкент, 2008
5. Хўжаев Н., Хасанбоев Ж., Мамажонов И., Мусахонова Г. Янги педагогик технологиялар.Ўқув қўлланма. -Т.: ТДИУ, 2007